

**RICHTLIJNEN
VOOR HET MILIEU-EFFECTRAPPORT, FASE 2
T.B.V.
RECONSTRUCTIEPLAN GELDERSE VALLEI/UTRECHT-OOST**

Gedeputeerde Staten van Utrecht,
24 juni 2003

Gedeputeerde Staten van Gelderland,
24 juni 2003

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	3
2.	Afronding MER, fase 1	4
	Veterinaire situatie, zonerings	4
	Water	4
	Natuur	4
	Geurhinder	5
	Verstedelijking	5
3.	Vereiste uitwerkingen in MER, fase 2	5
	Voorkeursalternatief, deelgebiedsuitwerkingen	5
	Effecten	6
	Meest milieuvriendelijk alternatief	7
	Optimalisering voorkeursalternatief	7
4.	Opzet en presentatie MER, fase 2	8

1. INLEIDING

De provinciale besturen van Utrecht en Gelderland gaan een reconstructieplan vaststellen voor het gebied Gelderse Vallei/Utrecht-oost. Het gebied wordt globaal begrensd door de randmeren in het noorden, de A27 in het westen, het Amsterdam-Rijnkanaal, meer naar het zuiden via de rand van de Utrechtse Heuvelrug naar de Nederrijn, deze naar het oosten volgend tot aan Wageningen, dan langs de rand van de Veluwe naar het noorden tot aan de A28 bij Harderwijk. Voor de vaststelling van een Reconstructieplan is de procedure van de milieueffectrapportage (m.e.r.) verplicht.

Er is gekozen voor een gefaseerde procedure vanwege de complexiteit van het reconstructieplan. Anders bestaat het risico dat in het op te stellen milieueffectrapport (MER) een grote hoeveelheid milieuinformatie wordt opgenomen, die uiteindelijk geen of slechts geringe betekenis zal blijken te hebben voor de besluitvorming. Op basis van de startnotitie (juli/augustus 2001) heeft de Commissie voor de m.e.r. op 29 januari 2002 een advies uitgebracht voor de richtlijnen voor het MER, fase 1. De colleges van Gedeputeerde Staten van Utrecht en Gelderland zijn bevoegd gezag en hebben op 26 februari 2002 respectievelijk 12 maart 2002 de richtlijnen voor het MER, fase 1, vastgesteld.

De richtlijnen voor fase 1 van het MER bevatten de volgende hoofdpunten:

1. De 'gesanctioneerde bandbreedte' dient te worden uitgewerkt. Oplossingsrichtingen die niet in overeenstemming zijn met wetgeving of harde randvoorwaarden van het vastgestelde beleid, moeten worden uitgesloten. Op basis van een analyse van de bestaande situatie, de autonome ontwikkeling en de knelpunten, en rekening houdend met de ruimte waarbinnen de streek bereid is naar oplossingen te zoeken, ontstaat ten slotte de gesanctioneerde bandbreedte. Deze dient helder te worden gepresenteerd.
2. Er dient op hoofdlijnen naar een voorkeursalternatief (VKA) te worden toegewerkt, dat ontstaat door doelen gebiedsspecifiek te maken en onderling te prioriteren vanuit een integrale visie op het gebied. Dit dient vergezeld te gaan van een inrichtingsopgave. Het afwegingsproces naar het VKA dient transparant te zijn. Voor de aspecten doelbereik, milieueffecten, globale kosten en draagvlak is aandacht nodig.
3. In fase 2 van het MER vindt een nadere uitwerking en onderbouwing van het VKA plaats. De milieueffecten ervan worden zichtbaar gemaakt. Er wordt een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) bepaald, waarvan de milieueffecten worden weergegeven. Het MER, fase 2, moet vooral de bestuurlijke informatie opleveren, die bij de besluitvorming een rol dient te spelen.

De reconstructiecommissie Gelderse Vallei/Utrecht-oost heeft op 8 januari jl. het voorontwerp-reconstructieplan/MER1 (VOP/MER1), vergezeld van een 12-tal achtergronddocumenten, als advies aan de provincies Gelderland en Utrecht aangeboden. Het VOP/MER1 vormt uitdrukkelijk een *tussenproduct*, het resultaat van de 1^e fase planvorming en milieueffectrapportage. Het voorontwerp voldoet op hoofdlijnen aan de opdracht die de provincies aan de reconstructiecommissie hebben gegeven. Het geeft in grote lijnen een goed beeld hoe de reconstructiecommissie invulling wenst te geven aan de Reconstructiewet in dit gebied en wat dat betekent aan maatregelen en kosten. Het voorontwerp geeft tezamen met de achtergronddocumenten invulling aan de richtlijnen MER voor de 1^e fase.

De colleges van GS hebben een inhoudelijk standpunt over de voorstellen in het VOP/MER1 geformuleerd in de notitie 'Inhoudelijke standpuntbepaling provincies Gelderland en Utrecht over voorontwerp-reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht-oost'. Deze is na advisering door provinciale adviescommissies en statencommissies op 4 maart 2003 door beide colleges vastgesteld.

Bij brief van 10 maart 2003 heeft de provincie Gelderland, als coördinerend bevoegd gezag, de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) en de wettelijke adviseurs in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor fase 2 van het MER. Het MER, fase 1, is

tezamen met de 12 achtergronddocumenten en de bovengenoemde standpuntnotitie van de colleges van GS, in de periode van 17 maart tot 14 april 2003 ter inzage gelegd.

Naar aanleiding van de ter inzage-legging zijn 29 reacties ontvangen, welke voor een groot deel betrekking hadden op het planvormingsproces zelf en minder op de richtlijnen voor fase 2 van het MER. Alle inspraakreacties zijn ter kennis gebracht van de Commissie voor de m.e.r. In de Commentaarnota zijn de inspraakreacties samengevat en zijn de inspraakreacties die specifiek betrekking hebben op te onderzoeken milieuaspecten van commentaar voorzien. Bij brief van 15 mei 2003 heeft de Commissie voor de m.e.r. advies uitgebracht over de richtlijnen voor fase 2 van het MER. Dit advies heeft als basis gediend voor deze richtlijnen.

2. AFRONDING MER, FASE 1

In het voorontwerp-reconstructieplan en de 12 achtergronddocumenten is veel informatie bijeen gebracht ter onderbouwing van de keuzes. Voor vijf onderwerpen wordt in deze richtlijnen nog verzocht om een nadere toelichting/onderbouwing in fase 2. Het betreft het volgende.

Veterinaire situatie, zoneringen

Schets in het MER, fase 2, de veterinaire situatie en ontwikkelingen in het reconstructiegebied. Geef de eventuele veterinaire consequenties aan van bepaalde keuzen in zonering. Neem in het MER, fase 2, een kaart op met de afsluitbare grenzen aan de west- en noordkant van het reconstructiegebied, de natuurlijke fysieke buffers en de ligging van de te ontwikkelen varkensvrije zones in het totale concentratiegebied Oost. Geef de motivering weer waarom er in dit reconstructiegebied geen varkensvrije zones komen. Geef op kaart eventueel ook aan waar aanvullend mogelijkheden liggen om deelgebieden te isoleren volgens reeds bestaande natuurlijke en infrastructurele structuren, om veterinaire calamiteiten te beperken.

Water

Presenteer in het MER, fase 2, de voor de reconstructie essentiële elementen uit de stroomgebiedvisies Amstelland, Veluwe en Gelderse Vallei, eventueel per deelgebied. Geef aan welke rol de stroomgebiedvisies hebben gespeeld bij de planvorming. Geef aan in welke mate de reconstructie kan bijdragen aan gewenste veranderingen in het waterbeheer, bijvoorbeeld veranderingen in grondwaterstand, waterkwaliteit (uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen) en waterberging. Motiveer of meervoudig ruimtegebruik mogelijk is, bijvoorbeeld combinaties van natuur of landbouw met waterberging of vernatting.

In de landbouwontwikkelingsgebieden wordt het primaat bij de intensieve veehouderij gelegd. In het voorontwerp zijn ze vooral gesitueerd op de hoger gelegen gebieden, waar volgens de stroomgebiedvisies water moet worden vastgehouden en waar water ook schoon moet worden gehouden om lager gelegen gebieden niet te belasten. In natte perioden kan hier dus tijdelijk wateroverlast optreden. Bovendien moet de emissie van stikstof en fosfaat worden beperkt om het afstromende water 'schoon' te houden. In het MER, fase 1, is niet duidelijk gemaakt wat dit betekent, bijvoorbeeld voor het landbouwontwikkelingsgebied rond Kootwijkerbroek op de westflank van de Veluwe. Indien hier gekozen wordt voor beleid ten gunste van de landbouw, moet duidelijk worden in hoeverre waterdoelen moeten 'inleveren'.

Natuur

Maak duidelijk hoe de door de provincies vastgestelde natuurdoeltypen leidend zijn voor het reconstructieplan. Beschrijf de specifieke gradiënt van het gebied die samenhangt met de ligging van een lage vallei tussen twee stuwwalcomplexen. Verhelder de instrumentele en financiële prioritering voor natuurbescherming en -ontwikkeling, waaronder de Robuuste Verbindingszone. Geef ook aan of bepaalde keuzen voor bescherming of ontwikkeling knelpunten kunnen betekenen op andere locaties.

Presenteer helder op kaart de EHS en de Vogel- en Habitatrictlijngebieden, alsmede de nieuw aangemelde gebieden. Geef aan door welke soorten gebieden zich kwalificeren voor bescherming op grond van de Vogel- en/of Habitatrictlijn. Schat de huidige toestand van deze soorten in.

Geurhinder

Gebruik een eenduidige methodiek voor de berekening van de geurhinder.

In de Wet stankemissie veehouderijen in landbouwontwikkelings- en verwevingsgebieden zijn nieuwe omrekeningsfactoren gepresenteerd. Maak een herberekening van de stankoverlast in de autonome ontwikkeling met deze nieuwe omrekeningsfactoren. Geef daarbij zowel aan hoeveel stankgehinderden er in de autonome ontwikkeling zouden zijn zonder dat de versoepelde regelgeving zou worden doorgevoerd (dus op basis van de huidige regelgeving en jurisprudentie) als hoeveel dat er zouden zijn op basis van de specifiek voor de reconstructiegebieden ontwikkelde regelgeving.

Verstedelijking

Presenteer op kaart de stedelijke claims tot 2015 en zo mogelijk voor een tijdstip op de langere termijn, voor zover deze bekend zijn uit de (voorbereiding van de) streekplannen bij de provincies en regionale structuurvisies. Geef aan welke effecten deze claims hebben voor de keuzen voor de reconstructiezonering in aanliggende gebieden.

3. VEREISTE UITWERKINGEN IN MER, FASE 2

In de tweede fase van het MER dient een proces plaats te vinden dat recht doet aan de m.e.r. systematiek. Dit houdt kort gezegd in dat alternatieven worden ontwikkeld (waaronder een MMA), dat effecten worden bepaald, dat alternatieven onderling worden vergeleken en dat een voorkeursalternatief wordt voorgesteld.

In het geval van het proces van de reconstructie van de Gelderse Vallei/Utrecht-oost resteerde na onderhandelingen in de reconstructiecommissie een voor betrokken partijen afgewogen VKA. Om in de verdere m.e.r. procedure aan dit 'onderhandelingsresultaat' meerwaarde te kunnen geven, is de volgende werkwijze (in de gegeven volgorde) gewenst:

- het VKA en de deelgebiedsuitwerkingen detailleren en de effecten bepalen;
- een MMA/MMA's ontwikkelen en de effecten bepalen en de consequenties in termen van kosten, doelbereik van andere doelen en draagvlak;
- zo mogelijk een optimalisatie doorvoeren van het VKA.

Voorkeursalternatief, deelgebiedsuitwerkingen

Gevraagd wordt om het VKA verder te detailleren, met name deelgebiedspecifiek. Betrek hierbij ook de meest recente inzichten in beleidsontwikkelingen, alsmede in instrumentarium en middelen. Bij de deelgebiedsuitwerkingen dienen realistische inrichtingsopgaven een centrale rol te vervullen.

In een deelgebiedsuitwerking dient onder meer aangegeven te worden welke landschappelijke strategie wordt gekozen en welke inrichtingsmaatregelen daarbij horen.

Het ligt voor de hand, in het verlengde van het MER, fase 1, dat in waardevolle cultuurlandschappen een behoudsstrategie geldt en dat in gebieden, waar de ruimtelijke samenhang een andere basis heeft dan vroeger, meer vernieuwing aan de orde is. Met name van de vernieuwingsopgave dient een doelbereik geformuleerd te worden.

Neem cultuurhistorische, archeologische, landschappelijke en aardkundige waarden mee in de deelgebiedsuitwerkingen en betrek die waarden in het afwegingsproces welke maatregelen in welke deelgebieden genomen worden.

Voor bepaalde gebieden zijn, mede gezien de inspraak, de volgende aandachtspunten van belang in het MER, fase 2:

- Het Binnenveld: rond dit gebied liggen veel riooloverstorten, terwijl de natuurwaarden er kwetsbaar zijn voor een slechte waterkwaliteit. Geef aan hoe deze situatie kan verbeteren;
- De zuidwestflank van de Utrechtse Heuvelrug: hier liggen veel potenties voor kwelafhankelijke natuur, maar de gekozen verweving met landbouw kan de waterkwaliteit onder druk zetten. Motiveer keuzen in dit gebied nader in relatie tot de natuurpotenties op grond van de kwel.

Effecten

Algemene opgave

Geef het doelbereik en de effecten van het VKA aan. Kwantificeer dit zo veel mogelijk en geef, waar dit niet mogelijk is, een kwalitatieve beoordeling. Tabel 9 en tabel 10 met de bijbehorende teksten uit het VOP/MER 1 geven daartoe al een goede aanzet. Aan tabel 10 dient in elk geval nog het effect op de ammoniakdepositie te worden toegevoegd.

Voorts wordt gevraagd aan de volgende thema's en/of meetbare eenheden aandacht te besteden.

Natuur

De meetbare eenheden zijn:

- De na te streven kwantiteit van de beoogde natuurdoeltypen, uitgedrukt in areaalgrootte.
- Op welk deel van het areaal waar een bepaald natuurdoeltype wordt nagestreefd de benodigde milieukwaliteit wordt gehaald¹;
- Het doelbereik van de ambitie op soortniveau². Voorspel voor elk van de geselecteerde stersoorten voor 2015 de kans op het verdwijnen, uitsterven of verschijnen van een (nieuwe) populatie, voor zover wetenschappelijk bekend.
- Voorspel voor die soorten, die aanleiding geven tot het aanwijzen van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, of het aantal individuen per soort vermindert of juist wordt versterkt, zo mogelijk in kwantitatieve zin.

Landbouw

Geef specifiek van aan te wijzen en te ontwikkelen landbouwontwikkelingsgebied(en) weer wat de uitstralende milieueffecten zijn, waarbij de Veluwe als Habitatgebied speciale aandacht verdient. Het gaat dan met name om ammoniak en stank en emissies van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater.

Water

Geef de mogelijke gevolgen van vernatting op de emissie van stikstof en fosfaat aan. Het waterbeheer is gericht op vernatting ten gunste van natuur en ter bestrijding van verdroging. De verwachting is echter dat met name de fosfaatuitspoeling zal toenemen.

Cultuurhistorische, landschappelijke en aardkundige waarden

Hieronder dienen ook archeologische waarden begrepen worden. De effecten hierop dienen te worden beschreven. Bij herstel van cultuurhistorische elementen specifiek in het kader van de reconstructie dient een concreter doelbereik aangegeven te worden dan nu in tabel 9 van het MER, fase 1, het geval is (impuls aan behoud en beheer). Als een dergelijk herstel bij nader inzien weinig realistisch is dient het doelbereik beperkt te worden tot behoud.

¹ Gebruik het *Handboek Natuurdoeltypen*, waarin vereiste doelsoorten, milieukenmerken en (eco)hydrologische voorwaarden per type zijn opgenomen. Zo is een indicatie van de milieuvorwaarden gegeven. Deze worden verder uitgewerkt in het rapport *Abiotische randvoorwaarden van natuurdoeltypen* van Wamelink & Runhaar (2001).

² Maak daartoe bij de verspreidingskaarten uit het achtergronddocument *Verspreiding van de flora en fauna met bijzondere status* gebruik van de geselecteerde 'stersoorten', inclusief de soorten, die aanleiding geven tot het aanwijzen van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.

Meest milieuvriendelijk alternatief

Voor de ontwikkeling van een MMA is het gewenst te verhelderen welke ruimte er is om af te wijken van het uit te werken VKA. Hieruit blijkt of er nog een reëel MMA ontwikkeld kan worden dat betekenis heeft voor de besluitvorming.

Het overzicht dat verkregen wordt uit de effectenscore kan gebruikt worden voor de ontwikkeling van een MMA. Bijvoorbeeld door de aandacht te richten op onderdelen waarvoor het doelbereik ver achterblijft bij het streefdoel. Er kan op andere wijze invulling worden gegeven aan dat onderdeel of prioriteiten kunnen anders gelegd worden.

Gedacht kan worden aan het volgende.

- De ammoniakdoelen worden niet gehaald. Daarom zou in een MMA kunnen worden nagegaan wat het ammoniakdoelbereik is als hervestiging en nieuwvestiging in verwevingsgebieden en landbouwontwikkelingsgebieden niet toegestaan wordt of zelfs uitbreiding binnen het totale plangebied niet meer mogelijk is. Geef in een MMA aan wat de consequenties zijn. Presenteer in een MMA ook de mogelijkheden voor technische maatregelen op bedrijfsniveau, aanvullend op het generieke ammoniakbeleid (denk aan vergaande emissie-arme huisvesting en maatregelen t.a.v. mestopslag en -aanwending).
- Ook de waterkwaliteitsdoelen, met name die voor nitraat en fosfaat, zullen waarschijnlijk niet gehaald worden. Mede in het licht van de Nitraatrichtlijn passen in een MMA extra maatregelen om de nitraatbelasting terug te dringen. Ook om de fosfaatbelasting verder te verminderen kunnen extra maatregelen in een MMA worden genomen.
- Aan de westflank van de Veluwe bestaan ecohydrologische potenties voor natuurontwikkeling, dan wel voor ontwikkelingen die leiden tot verhoging van de natuurwaarden benedenstrooms. Het gebied kenmerkt zich door een sterke kweldruk en er ontspringt een aantal beken. Betrek in een MMA maatregelen om deze natuurpotenties nader in te vullen.
- Voor de uitwerking van natuur in een MMA kan worden ingespeeld op de kansen die gradiëntsituaties bieden en zou meer aandacht moeten worden besteed aan de kwaliteit van de beoogde natuur, waarbij ingegaan wordt op de geselecteerde stersoorten, de habitats en natuurdoeltypen. Daarbij is het tevens wenselijk aan te geven in welke mate het doelbereik van natuurdoeltypen verbetert indien uitgegaan wordt van een verdergaand ammoniakdoelbereik (zie hiervóór).
- Voor recreatie is de kwaliteit van de natuur en landschap van groot belang. Met name als het gaat om stille, schone vormen van recreatie als fietsen, wandelen en natuurbeleving. Geef aan waar de recreatieve en mobiliteitsdruk (aard, omvang en plaats) te groot is en waar dit juist niet het geval is. Presenteer in een MMA voorstellen voor maatregelen die deze druk sturen, waar gewenst. Bijvoorbeeld door het vergroten van de toegankelijkheid, door kwalitatieve en attractieve verbetering van wandel- en fietsroutes en door voorlichting. Nagegaan dient te worden of terugdringen van automobilititeit in kwetsbare gebieden gewenst en mogelijk is.

Geef de effecten van een of meerder MMA's ten opzichte van de huidige situatie en de autonome ontwikkeling aan.

Optimalisering voorkeursalternatief

Het ontwikkelen van een integraal MMA of meerdere thema-gerichte MMA's biedt inzicht in de mogelijkheden om het VKA te optimaliseren. Met name voor thema's waarbij het doelbereik ver achterblijft bij het streefdoel, is dit zinvol.

Beschrijf in het MER per thema de eventuele meerwaarde van het MMA ten opzichte van het oorspronkelijke VKA en de consequenties in termen van kosten, doelbereik van andere doelen en draagvlak. Geef per thema aan of dit leidt tot bijstelling van het VKA, dan wel motiveer waarom van optimalisatie van het VKA op dit thema is afgezien.

4. OPZET EN PRESENTATIE MER, FASE 2

Er is reeds in het MER, fase 1, een grote hoeveelheid informatie beschikbaar gekomen. Om deze informatie daadwerkelijk een rol te laten spelen bij de besluitvorming, is het noodzakelijk om deze informatie en alle informatie uit fase 2 op een toegankelijke en aantrekkelijke manier te presenteren.

De toegankelijkheid van het MER kan vergroot worden door in een samenvatting beknopt aan te geven:

- het kader van de reconstructie;
- de positie van en speelruimte voor de initiatiefnemers³;
- de karakteristieken van het gebied;
- de knelpunten die bestaan en de doelen die nagestreefd worden;
- de gemaakte keuzen binnen het VKA;
- de belangrijkste effecten van het VKA;
- de ontwikkeling en inhoud van een MMA;
- de belangrijkste effecten van een of meerdere MMA's;
- de optimalisatie van het VKA met de verkregen inzichten over het MMA/meerdere MMA's;
- overzichtstabel met effecten van VKA, MMA('s) ten opzichte van huidige situatie en autonome ontwikkeling;
- de leemten in kennis die resteren, en het belang ervan voor de verdere besluitvorming;
- de planonderdelen waarvoor nadere planuitwerking nodig is;
- de beleidskeuzen die voorliggen en wie daarover besluit.

Vanwege de complexiteit en integraliteit van het plan worden er hoge eisen gesteld aan het kaart- en beeldmateriaal. Neem leesbare kaarten en verbeeldingen op, met logische aanduidingen en een heldere legenda. Presenteer alle gehanteerde topografische namen zo veel mogelijk op kaart.

De gepresenteerde kaarten in het MER, fase 1, kennen een strakke omlijning van de grenzen van het reconstructiegebied Gelderse Vallei/Utrecht-oost. Voor een aantal thema's, zoals water, natuur en veterinaire aspecten, is het echter gewenst de relatie met aanliggende gebieden duidelijk te maken, en zal het 'bereik' van de kaart groter moeten zijn dan het plangebied.

³ In casu de beide provincies, gedelegeerd aan de reconstructiecommissie.